

ITINERARIS DE DESCOBERTA DEL PATRIMONI NATURAL

En aquest apartat es pretén facilitar la descoberta del patrimoni natural targari a partir d'un conjunt d'itineraris que transcorren per tot el terme municipal, aprofitant l'extensa xarxa de camins rurals. L'objectiu d'aquests itineraris, a part de fomentar una activitat saludable, és donar a conèixer els espais i elements d'interès natural existent al terme municipal. Per tal de poder gaudir de la diversitat ecològica del territori és molt recomanable portar prismàtics o binocles que ens facilitaran l'observació de les diferents espècies animals que podrem observar al llarg dels diferents recorreguts.

El municipi de Tàrraga, amb relleus suaus, conforma un espai excel·lent per a fer-hi excursions a peu o en bicicleta (BTT). Tots els itineraris són de baixa dificultat i assequibles per a tothom. Els camins per on discorren aquests itineraris (excepte els itineraris urbans) són transitables també en vehicle. La major part dels itineraris són circulars, de manera que es poden realitzar en ambdós sentits.

Alguns d'aquests itineraris segueixen altres rutes i itineraris senyalitzats, com ara senders de gran recorregut (GR-3), senders de petit recorregut (PR-C 69, PR-C 25) o senders locals (1 i 2).

Els senders de petit i gran recorregut estan senyalitzats amb indicadors de direccions (pals indicadors) en els llocs més estratègics amb el nom de la ruta i les direccions a seguir. També estan senyalitzats amb marques de pintura, les quals són blanques i vermelles en el GR-3 i blanques i grogues en el cas dels senders de petit recorregut. La direcció correcta esta representada per les dues franges en paral·lel mentre que les direccions incorrectes es senyalitzen amb les dues franges en creu.

Els senders locals (camí de Verdú i volta a les Garrigues) estan senyalitzats amb indicadors de direccions.

Per ordenar els diferents itineraris s'han elaborat fitxes descriptives. Cada fitxa consta d'una descripció general, un mapa i una descripció del recorregut, així com els principals valors naturals que hi podem trobar i els espais o elements de major rellevància natural.

CONSELLS PRÀCTICS PER A REALITZAR ELS ITINERARIS:

- Qualsevol època de l'any és bona per descobrir el patrimoni natural, però són les estacions de primavera i tardor les que ofereixen una major diversitat natural, especialment quant a la fauna ornítica.
- Durant els mesos més calorosos cal evitar les hores centrals del dia: la majoria d'espècies animals resten inactives degut a la forta calor.
- El nostre comportament ha de ser correcte en tot moment: cal evitant qualsevol molèstia que pugui perjudicar tant als conreus existents, la flora, la fauna o el patrimoni històric (cabanes, marges de pedra seca, ermites...).

Itinerari 1: Secans de la Figuerosa i Riudovelles

Itinerari circular amb sortida i arribada a la Figuerosa i que passa per Riudovelles. Bona part del recorregut forma part del sender de petit recorregut PR-C 69: Els plans de Conill, convenientment senyalitzat i amb pals indicadors de direccions.

L'itinerari discorre principalment dins l'espai de la Xarxa Natura 2000 Plans de Sió. En el tram nord-oest del recorregut podrem gaudir d'unes interessant vistes cap a l'Alt Sió, amb la serra d'Almenara i la serralada del Montsec de fons.

Descripció del traçat:

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
A	-	0,000	Iniciem l'itinerari davant la marquesina del bus al nucli de la Figuerosa, en direcció est seguint un camí ample.
B	410	0,410	Creuem la carretera L-310, seguint el camí del Canós en direcció est en paral·lel al Barranc de la Figuerosa (també anomenat Clot del Canós).
C	1.420	1,830	A la bifurcació del costat d'una granja agafem el camí de l'esquerra, en direcció nord.
D	1.175	3,005	Bifurcació. Continuarem recte. Opcionalment podem agafar el camí de l'esquerra per a visitar el carrascar de les Pletes. Es retorna pel mateix camí.
E	110	3,115	Bifurcació. Agafem el camí de l'esquerra.
F	380	3,495	Bifurcació. Prenem el camí de l'esquerra.
G	365	3,860	Bifurcació a tocar de la Bassa Dolç. Seguim recte i superem la traça del Canal Segarra-Garrigues.
H	500	4,360	Creuem el nucli de Riudovelles en direcció oest.
I	270	4,630	Carretera L-310. Des d'aquest punt podem visitar el Bosc de l'Hort Trencat: continuem cap al sud i tornant pel mateix camí fins a la cruïlla. Travessem la carretera cap a l'oest, en direcció a Conill. Trobem un pal indicador del PR-C 69.
J	190	4,820	Bifurcació. Prenem el camí de l'esquerra en direcció oest.
K	580	5,400	Bifurcació. Anem a l'esquerra en direcció sud-oest seguint el camí principal.
L	870	6,270	Bifurcació al fons del Clot de Sant Gil. Girem a l'esquerra, en direcció sud.
M	660	6,930	Cruïlla. Continuem per la mateixa pista en direcció a la Figuerosa (sud-oest) i deixem a la dreta el PR-C 69 que continua cap a Conill. Trobem un pal indicador del PR-C 69.
N	980	7,910	S'arriba a la Figuerosa, on finalitza l'itinerari.

Principals valors naturals:

Hàbitats: L'itinerari travessa conreus de secà, principalment cereals, amb marges de pedra seca i siscallars. En els sectors no aptes per al conreu apareixen carrascars i timonedes. El Barranc de la Figuerosa conté petits canyissars i puntualment salats.

Fauna: Bona representació de la fauna pròpia dels secans. Al voltant del barranc de la Figuerosa i en les basses situades entorn a Riudovelles podrem observar algunes espècies típiques dels ambients humits.

Espais i elements d'interès:

• **Barranc de la Figuerosa o Clot del Canós:** És el tram alt del Reguer d'Altet. Forma un fons de vall mal drenat que en els anys més plujosos es manté inundat fins i tot durant el període estival. S'hi conserven canyissars i retalls de salats. Hi podrem observar alguns ocells limícoles i altres moixons que aprofiten l'espai per abeurar.

Barranc de La Figuerosa

• **Carrascar de les Pletes:** Petit carrascar de superfície rectangular corresponent a antigues parcel·les de conreu revegetades de forma natural seguint els processos de successió natural. El resultat d'aquesta revegetació natural ha permès el desenvolupament d'un carrascar jove amb un sotabosc ben conformat. Les carrasques són principalment de rebrot, amb algun tronc de grans dimensions. És un bon espai per observar espècies forestals com el gaig o el tudó.

• **Bassa Dolç:** Petita bassa d'aigües pluvials de poca profunditat ocupada per canyissos i tamarius. Se situa a tocar la traça del futur canal Segarra-Garrigues.

- **Bassa de Riudovelles:** Petita bassa amb poblaments de boga o bova, interessant per a diferents amfibis i alguns ocells com la polla d'aigua.

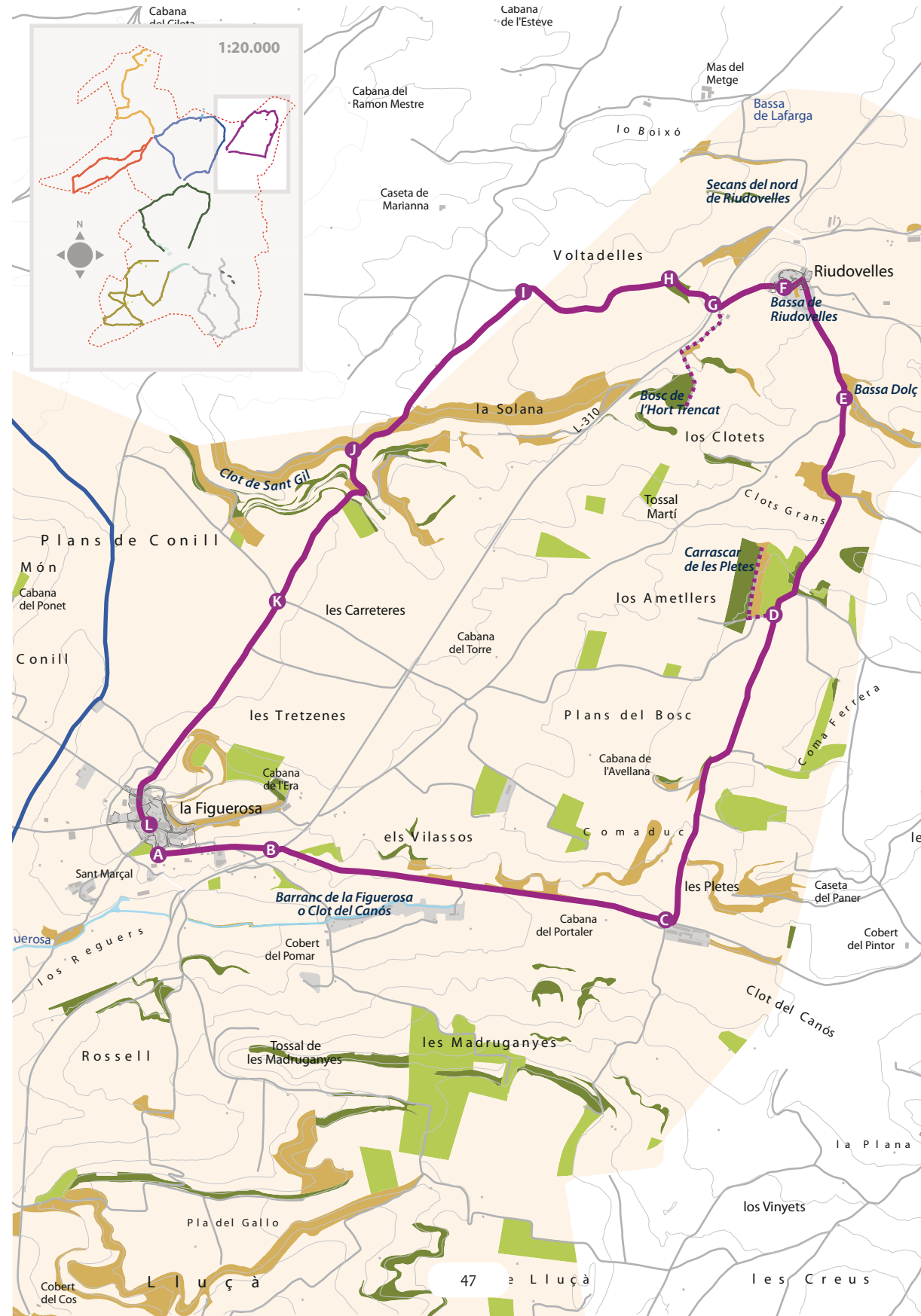
- **Bosc de l'Hort Trencat:** Carrascar envoltat de parets de pedra seca situat enmig d'una zona de conreus de secà. Forma un bosc esclarissat amb individus de carrasca de grans dimensions. El sotabosc és poc dens i hi dominen les espècies arbustives. Interessant per a l'observació de les espècies animals més forestals.

Carrascar de l'Hort Trencat

- **Secans del nord de Riudovelles:** Plana cerealista amb siscallars i poblaments d'esparg bord als seus marges. Entre la fauna cal destacar la presència escassa de l'espargver cen-drós i la terrorola vulgar, fet que denota la seva tendència estèpica. Altres espècies més abundants són el torlit o el picot verd.

- **Clot de Sant Gil:** Fons de vall amb carrascars i timonedes a les zones de carena. També apareixen incipients poblaments d'esparg bord al sectors més pedregosos. L'abundància de perdius i conills atrau la presència de grans rapinyaires, sobretot fora del període reproductor. En aquest sector és especialment abundant el capsigrany durant els mesos estivals.

Itinerari 2: Entre el Barranc de la Figuerosa i els Plans de Conill

Itinerari circular amb sortida i arribada a Altet que passa per Conill i el poble de Claravalls. Juntament amb l'itinerari dels Secans de la Figuerosa i Riudovelles, conformen el sender de petit recorregut PR-C 69: Els plans de Conill, convenientment senyalitzat i amb pals indicadors de direcció. En aquest itinerari, el traçat del tram comprès entre Altet i la cruïlla de la Figuerosa és diferent del PR-C 69 i es passa pel nord del Reguer d'Altet.

El primer tram del l'itinerari ressegueix el Barranc de la Figuerosa. La resta del recorregut passa dins de l'espai de la Xarxa Natura 2000 Plans de Sió, que travessa els Plans de Conill.

Descripció del traçat:

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
A	-	0,000	Iniciem l'itinerari a Altet. Sortim del nucli pel carrer de Baix en direcció nord-est. En aquest primer tram l'itinerari no segueix el PR-C 69. Alternativament també es pot fer per aquest sender de petit recorregut que segueix al sud del Reguer d'Altet.
B	780	0,780	Bifurcació. Prenem el camí de la dreta en direcció sud-est.
C	675	1,455	Bifurcació. Passat el reguer d'Altet agafem el camí de l'esquerra, que segueix en paral·lel al reguer.
D	860	2,315	Bifurcació. Continuem recte deixant un camí a l'esquerra.
E	290	2,605	Cruïlla. Seguim recte en direcció al cementiri de la Figuerosa. Aquesta cruïlla està senyalitzada d'acord amb el PR-C 69, el qual indica les direccions cap a Altet i la Figuerosa.
F	330	2,935	Cruïlla. Seguim recte.
G	210	3,145	Bifurcació del cementiri de la Figuerosa. Agafem el camí de l'esquerra.
H	620	3,765	Bifurcació. Anem a l'esquerra en direcció a Conill. Trobem un pal indicador del PR-C 69.
I	1.390	5,155	Cruïlla al nord de Conill. Trobem un pal indicador del PR-C 69. Des d'aquest punt podem visitar el nucli deshabitat de Conill (al sud) i els salats de Conill (al nord, fora del terme municipal). Posteriorment seguirem l'itinerari en direcció Claravalls.
J	1.200	6,355	Bifurcació. Agafem el camí de la dreta en direcció oest.
K	720	7,075	Bifurcació. Seguim recte.
L	340	7,415	Cruïlla a l'inici de l'asfalt. Seguim per la carretera de l'esquerra que, un cop arribem al nucli de Claravalls, es converteix en el carrer del Raval de la Ribera.
M	375	7,790	Cantonada entre el carrer del Raval de la Ribera i el carrer del Pou. Girarem a l'esquerra pel carrer del Pou.
N	65	7,855	Final del carrer del Pou. Seguim a l'esquerra fins a trobar el camí d'Altet que segueix en direcció sud-est. A partir d'aquest punt el traçat de l'itinerari coincideix alhora amb el PR-C 69 i el GR-3.
O	400	8,255	Bifurcació. Es deixa la pista que puja fortament i anem a l'esquerra per l'antic camí d'Altet, vorejant una fondalada. Trobem un pal indicador del PR-C 69.
P	1.340	9,595	Hípica. Seguim recte pel mateix camí.

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
Q	750	10,345	Arribem a Altet pel carrer de Dalt, on finalitza l'itinerari.

Principals valors naturals:

Hàbitats: L'itinerari travessa conreus de cereals i petits ametllers, amb siscallars ben desenvolupats als marges de conreu. Als Plans de Conill apareixen petits erms, poblacions d'esparg bord i retalls de vegetació halonitròfila (siscallars). Als careners que delimiten les fondalades apareixen carrascars i timonedes. Entre el nucli de Claravalls i d'Altet els ametllers són més abundants.

Fauna: Hi ha una bona representació de la fauna pròpia dels secans, especialment de tendència estepària als Plans de Conill, amb espècies com l'espargver cendrós, el sisó i la calàndria. També hi són habituals els grans rapinyaires com el voltor comú i l'àguila daurada, especialment fora de l'època de reproducció. Al llarg de tot el recorregut són molt freqüents els conills i les perdius.

Espais i elements d'interès:

• **Solana del camí de la Figuerosa a Altet:** Sector amb retalls de vegetació natural situada als espais més accidentats i formada per llistonars, timonedes i carrascars.

• **Reguer d'Altet o Barranc de la Figuerosa:** L'itinerari creua el Reguer d'Altet. En aquest punt es travessa un estret canyissar amb joncs. La presència permanent d'aigua el converteix en un punt important per a la reproducció de diferents espècies d'amfibis.

• **Plans de Conill:** Plana cerealista amb petits conreus d'ametllers i erms intercalats, amb importants siscallars. Hi podem observar espècies pròpies dels espais estèpics com el sisó, l'espargver cendrós, la calàndria, el torlit i el gaig blau. També és un espai on hi freqüenten els exemplars de voltor i àguila daurada, especialment fora de l'època reproductora. De nit hi podem observar el siboc i el gripau corredor parats o travessant els camins.

• **Nucli de Conill:** El llogarret de Conill està envoltat d'erms amb siscallars ben conservats. Les edificacions abandonades constitueixen un refugi per a diverses espècies com ara el gaig blau i el picot verd. Hi són molt abundants els dragonets. Al sud de la cruïlla de Conill es manté la petita bassa de Conill recoberta de lleties d'aigua, on hi són abundants els pardals roquers.

• **Els Clots:** Sector de conreus de secà, principalment cereals i ametllers. És un sector abrupte, amb clots, fondos i petites serres. Hi abunden els siscallars, les timonedes, els llistonars i, en menor mesura, retalls de carrascars. En l'espai destaquen les poblacions de grans mamífers com la mostela, el teixó i la geneta, així com els ocells de caràcter forestal com la tórtora, el cucut, el gaig o la mallerenga carbonera. També hi abunden els rèptils com el llargardaix comú, la serp verda i la serp llisa meridional.

• **La Coma:** Al sud del nucli de Claravalls s'hi localitza la Coma, fondalada àmplia amb carxassars i petits herbassars. És un espai idoni per a l'observació d'ocells forestals així com també rapinyaires com l'aligot.

La Coma

• **Ametllers entre Claravalls i Altet:** En els conreus d'ametllers i oliveres intercalades s'hi pot observar el gaig blau, el capsigrany i el picot verd. De nit hi és freqüent el siboc. Entre els diferents mamífers destaca la guineu, que es pot observar al capvespre.

• **Embassament de capçalera:** Bassa de reg artificial de grans dimensions construïda per la Comunitat de Regants de l'Alt Urgell. Presenta una escassa vegetació aquàtica. Als entorns d'aquesta bassa hi podrem observar estols d'ànecs en vol, principalment a primera hora del dia o al capvespre.

Itinerari 3: Les Plantes d’Espígol, el regadiu de Santa Maria de Montmagastrell i els Castellots

Itinerari lineal amb inici a Claravalls i final al sector dels Castellots, al límit nord del terme municipal. És un itinerari de contrastos, que passa tant pels sectors més àrids i típicament esteparis com pels regadius de Santa Maria de Montmagastrell. Aquest itinerari presenta un elevat interès paisatgístic especialment associat als conreus cerealistes de secà i els retalls de vegetació natural pròpia dels costers més àrids.

El tram comprès entre Claravalls i Santa Maria de Montmagastrell coincideix amb el traçat del sender de gran recorregut, convenientment senyalitzat i amb pals indicadors de direcció. L’itinerari presenta diverses variants per tal d’accedir als principals sectors d’interès natural. Per tal de tornar a Claravalls es segueix el mateix camí.

A excepció dels entorns de Claravalls i els regadius de Santa Maria de Montmagastrell la resta del recorregut passa per l’espai de la Xarxa Natura 2000 Plans de Sió.

Descripció del traçat:

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
A	-	0,000	Iniciem l’itinerari a Claravalls, a la cruïlla urbana entre la carretera d’Artesa C-14 i el carrer de la Capella. Enfilem el carreró a l’oest de la carretera i sortim del nucli en direcció nord-oest.
B	80	0,080	Bifurcació a la sortida del nucli de Claravalls. Prenem el camí asfaltat de la dreta que segueix en direcció nord.
C	200	0,280	Cruïlla. Seguim a l’esquerra per la pista asfaltada en direcció al cementiri de Claravalls i Santa Maria de Montmagastrell. Aquesta cruïlla està senyalitzada amb un pal indicador del GR-3 que indica les direccions cap a Claravalls i Santa Maria de Montmagastrell.
D	200	0,480	Cementiri de Claravalls. S’acaba l’asfalt i continuem pel camí de terra.
E	340	0,820	Bifurcació. Seguim recte deixant un camí a l’esquerra.
F	60	0,880	Bifurcació. Seguim pel camí principal que continua cap a l’esquerra.
G	610	1,490	Cruïlla del Sagrat Cor. Girem a l’esquerra en direcció sud-oest. En aquest punt deixem el traçat del GR-3 per arribar a les Plantes d’Espígol.
H	700	2,190	Bifurcació. Seguim recte deixant un camí a la dreta.
I	530	2,720	Bifurcació situada abans d’un revolt tancat. Girem a la dreta per un camí secundari, en direcció nord.
J	190	2,910	Deixem a l’esquerra del camí una cabana de volta mig enrunada on es gaudeix d’una bonica panoràmica del Tossal d’Espígol, el nucli de Santa Maria del Montmagastrell i la Serra d’Almenara.
K	310	3,220	Bifurcació situada al límit del terme municipal. Girem a la dreta en direcció est.
L	560	3,780	Cruïlla. Girem a l’esquerra i al cap de pocs metres apareix una bifurcació. Girem a l’esquerra. En aquest punt ens retrobem amb el traçat del GR-3.
M	275	4,055	Bifurcació. Seguim recte fins a incorporant-nos a un camí més ample.

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
N	270	4,325	Canal d’Urgell. Seguim la pista que el travessa i continuem en la mateixa direcció.
O	280	4,605	Arribem a Santa Maria de Montmagastrell. Creuem el nucli al costat de l’església i passem per una ampla plaça.
P	160	4,765	Bifurcació a la sortida de Santa Maria de Montmagastrell. Agafem el camí de la dreta, deixant la traça del GR-3 que continua en direcció a Almenara. Trobem un pal indicador del GR-3.
Q	485	5,250	Bifurcacions menors. Passem dues bifurcacions consecutives. Seguim recte sense abandonar la pista principal.
R	650	5,900	Bifurcació situada passat unes runes. Girem a la dreta seguint per la mateixa pista.
S	240	6,140	Canal d’Urgell. Seguim la pista que el travessa continuant en la mateixa direcció. Passem per davant de la masia de Cal Casanova.
T	460	6,600	Bifurcació. En aquest punt comença una variant que ens permet creuar la carretera C-14 i endinsar-nos al sector dels Castellots. Per a seguir la variant agafem el camí de la dreta. Després tornem pel mateix camí fins a la bifurcació. Per a continuar l’itinerari agafem la pista de l’esquerra en direcció nord-oest.
U	440	7,040	Bifurcació. Seguim recte en direcció nord-oest deixant un camí a l’esquerra.
V	530	7,570	Carretera C-14. Travessem la carretera i avancem uns 50 m en direcció nord.
W	50	7,620	Agafem el camí de terra en direcció nord-est.
X	300	7,920	Corral de l’Aleix. Final de l’itinerari. En aquest indret es divisa una esplèndida panoràmica. Es torna cap a Claravalls seguint el mateix recorregut.

Principals valors naturals:

Hàbitats: L’itinerari travessa planes cerealistes amb siscallars als marges, conreus de regadiu i tossals amb espartars i petits carrascars.

Fauna: En les planes cerealistes existents hi són habituals el xoriguer comú, el sisó i l’esperver cendrós. En els ametllers també s’hi poden observar altres espècies com el gaig blau i el torlit. En tot el recorregut és possible observar grans rapinyaires com el voltor comú i l’àguila daurada, especialment fora de l’època de reproducció.

Espais i elements d’interès:

• **Plans del Sagrat Cor:** Plana cerealista típicament de secà amb siscallars als marges. S’hi poden observar espècies com el xoriguer comú i el gaig blau. També s’hi pot observar alguna guineu, especialment al capvespre.

• **Les Plantes d’Espígol:** Plana cerealista amb ametllers intercalats i siscallars als marges. Amb sort i paciència hi podem observar l’esperver cendrós, el sisó o la calàndria. Més fàcils d’observar són el torlit, la cogullada fosca i el capsigrany. Representa un dels millors espais de secà del municipi amb un elevat interès paisatgístic.

Posta de Sol a les Plantes d'Espígol

• **Puigconill:** Al sud del canal d'Urgell apareix una plana cerealista que enllaça amb el Clot del Morell, situat a l'est de la carretera C-14. En aquest sector es pot observar l'esperver cendrós i el gaig blau (especialment a les proximitats de Santa Maria de Montmagastrell), així com grans rapinyaires.

• **Regadius de Santa Maria de Montmagastrell:** En els sectors regats pel Canal d'Urgell el paisatge és completament diferent de les planes cerealistes que l'envolten, amb conreus de panís, alfals i fruiters. En els marges dels conreus d'aquests sectors apareixen petits poblaments de canyís que entapissen els recs de drenatge. La fauna existent és variada, constituïda principalment per espècies generalistes. Tot i que són difícils d'observar, és relativament fàcil trobar rastres de senglar (petjades) prop dels punts d'aigua.

• **Bassa del camí del Reguer:** Bassa de reg amb marges excavats poblats de canyís. És important per a la reproducció d'amfibis com el gripau corredor, el gripau comú i la granota verda. També hi són abundants les orenetes que aprofiten l'abundància d'insectes per alimentar-se.

• **Els Castellots:** Sector estèpic ondulat, amb conreus de cereals als sectors planers i tossals recoberts d'abundants espartars d'albardí i timonedes. Aquests espartars són els millors conservats del terme. Els tossals ens permeten gaudir d'unes impressionants vistes. Resseguint l'horitzó podem observar l'esperver cendrós i altres grans rapinyaires com l'àguila marcenca, l'àguila daurada o els voltors. Entre els mamífers destaca la presència de la rata cellarda, que troba refugi als marges de pedra seca. També destaquen les poblacions de llangardaix comú i de serp blanca.

Itinerari 4: Reguer de Claravalls-Regadius del Pla de Claravalls

Itinerari circular amb inici i fi a Claravalls. Ressegueix el reguer de Claravalls passant per sectors amb salats, segueix pels regadius del pla de Claravalls i retorna al punt d'inici entre conreus de secà. Aquest itinerari no passa per trams de senders senyalitzats.

Entre Claravalls i el Canal d'Urgell l'itinerari passa per l'espai de la Xarxa Natura 2000 Plans de Sió. El tram situat al sud del Canal d'Urgell passa per l'espai de la Xarxa Natura 2000 Anglesola-Vilagrassa.

Descripció del traçat:

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
A	-	0,000	Iniciem l'itinerari al sud del nucli de Claravalls, a la cruïlla de la carretera d'Artesa C-14.
B	85	0,085	Bifurcació prop dels contenidors de recollida selectiva. Deixem l'asfalt per agafar el camí de l'esquerra en direcció sud.
C	390	0,475	Bifurcació. Seguim el camí principal que gira a la dreta.
D	825	1,300	Bifurcació. Seguim el camí principal que gira a l'esquerra. Continuarem per aquest camí i passarem per bifurcacions amb camins d'accés als conreus.
E	495	1,795	Canal d'Urgell. Creuem el pont i continuem recte per la mateixa pista.
F	340	2,135	Bifurcació. Seguirem pel camí de la dreta i passarem pel costat d'una petita construcció de tàpia i després per la masia Segarra.
G	870	3,005	Bifurcació. Continuem recte vorejant els horts.
H	155	3,160	Bifurcació. Girem a l'esquerra i posteriorment creuem el reguer de Claravalls.
I	575	3,735	Cruïlla entorn de la masia Pujol. Primer girem a la dreta i, una vegada superada la masia, girem a l'esquerra. Continuen el camí en direcció sud-oest per la partida de l'Illa, amb els alfalsars de la Masia Ribalta a la dreta i fruiters de regadiu a l'esquerra.
J	1.130	4,865	Cruïlla. Prenem el camí de l'esquerra en direcció sud. Continuem per aquesta pista deixant a cada costat camins secundaris d'accés als conreus.
K	750	5,615	Bifurcacions a tocar el Canal d'Urgell. Girem a l'esquerra i seguim pel camí paral·lel al canal en direcció nord-est. Continuarem per aquest camí fins al pont, superant diferents bifurcacions amb camins secundaris.
L	1.845	7,460	Pont que travessa el Canal d'Urgell. Creuem el canal i seguim cap a la dreta. Al cap de 25 m trobem una bifurcació on haurem d'agafar la pista de l'esquerra, vorejant una bassa.
M	170	7,630	Bifurcació. Continuem pel camí principal que segueix a l'esquerra i que voreja la bassa en direcció nord-est.
N	490	8,120	Bifurcació. Seguim recte en la mateixa direcció.
O	295	8,415	Bifurcació. Seguim pel camí de la dreta en direcció nord-est. Passarem davant les basses de les Bombes, que emmagatzemen aigua per a l'abastament de la ciutat.

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
P	345	8,760	Bifurcació. Seguim recte.
Q	455	9,215	Bifurcació. Continuem recte.
R	240	9,455	Cruïlla: Seguim recte en la mateixa direcció.
C	745	10,200	Bifurcació. Girem a la dreta cap a Claravalls. En aquest punt es tanca la ruta circular. A partir d'aquí refem el camí fins al punt d'inici, a tocar el nucli de Claravalls.

Principals valors naturals:

Hàbitats: L'itinerari passa per diferents basses i punts d'aigua, tant naturals com artificials. Destaquen els salats del reguer de Claravalls, que és el millor exponent de salats existents al terme municipal. Entre els hàbitats dels conreus de regadiu abunden els alfalsars i els fruiters. En el darrer tram travessem planes cerealistes amb siscallars als marges.

Fauna: En bona part de l'itinerari trobem exemples dels les diferents tipologies d'ambients humits. En aquests espai els amfibis i les aus en són els protagonistes. També cal destacar la presència de la serp d'aigua i la serp de collaret, que es poden observar fàcilment en les canalitzacions de la xarxa de reg. En el tram final de l'itinerari, que discorre per conreus de secà, es poden observar espècies com el gaig blau, el picot verd i el pardal roquer.

Espais i elements d'interès:

• **Bassa de Claravalls:** Petita bassa situada al Reguer de Claravalls. Està excavada sobre un substrat argilós. Els seus marges estan poblats de canyís, bova, bardissa i alguns arbres caducifolis. Hi podem observar una important població de granota verda.

Alfalsars de Masia Ribalta

• **Salats del Reguer de Claravalls:** Petita plana d'inundació temporal, amb sòls argilosos i salins. Hi domina la vegetació especialment adaptada a la salinitat com els matollars de salat blanc, els canyissars i els tamarius. S'hi poden observar diferents espècies d'ocells passeriformes com el balquer o la cuereta blanca, així com algun exemplar de gripau corredor o de gripau d'esperons.

- **Bassa del camí d'Anglesola a Claravalls:** Bassa excavada de poca profunditat que s'alimenta d'aigua procedent del Canal d'Urgell. Presenta petits poblaments de canyís en el seu interior i està envoltada d'arbres caducifolis. Encara que resti seca, aquesta bassa atrau diferents espècies com el senglar, l'abellerol, el picot verd i el pardal roquer.

• **Les Vinyasses:** Sector de conreus de secà amb cereals i ametllers intercalats. En aquest espai s'hi poden observar espècies com el xoriguer comú, el capsigrany i el gaig blau.

Itinerari 5: Els tossals del nord de la ciutat i el Reguer d'Altet

Itinerari quasi circular amb inici i fi a la ciutat de Tàrraga, que passa pel Reguer d'Altet, a tocar d'aquest poble. Aquest itinerari uneix els principals tossals pròxims a la ciutat, com el Tossal de Morlans i el Tossal del Mor, i d'altres més allunyats com el Tossal de l'Ofegat. El primer tram de l'itinerari, entre Tàrraga i Altet, segueix el traçat del GR-3.

Una part del traçat, entre Tàrraga i Altet, passa per l'espai de la Xarxa Natura 2000 Plans de Sió.

Descripció del traçat:

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
A	-	0,000	Iniciem l'itinerari al final del carrer dels Amics de l'Arbre, al sud-oest del Tossal de Sant Eloi. Seguim la pista en direcció nord-oest i deixem a l'esquerra les pinedes del parc de Sant Eloi.
B	635	0,635	Bifurcació al petit coll que separa el Tossal de Sant Eloi del Tossal de Morlans. Seguim recte continuant per la pista principal.
C	280	0,915	Autovia A-2. Creuem l'autovia pel pont elevat i continuem pel mateix camí.
D	190	1,105	Bifurcació situada a tocar el Tossal del Mor. Continuem a la dreta seguint la pista principal.
E	150	1,255	Bifurcació passat al Tossal del Mor. Girem a l'esquerra seguint el camí principal.
F	310	1,565	Bifurcacions. Seguint per la pista principal superem dues bifurcacions amb camins secundaris.
G	420	1,985	Bifurcació situada prop d'uns costers amb ametllers i oliveres. Seguim recte pel mateix camí. En aquest punt s'observen unes interessants vistes de la plana cerealista.
H	310	2,295	Petit aqüeducte de reg. Continuem camí avall deixant l'aqüeducte a la dreta.
I	260	2,555	Cruïlla. Prenem el camí de la dreta en direcció nord-est.
J	445	3,000	Cruïlla de Mas Colom. Seguim recte.
K	410	3,410	Bifurcació. Seguim en la mateixa direcció. A partir d'aquest punt s'observa el canyissar del Reguer d'Altet a la nostra esquerra.
L	385	3,795	Carretera C-14. Creuem la carretera seguint el mateix camí en direcció a Altet. En aquesta cruïlla s'hi troba un pal indicador del GR-3.
M	695	4,490	Bifurcacions de l'Hostal del Bosc. Entorn d'aquest casalot, que servia d'hostal pels traginers que feien el Camí Ral entre Tàrraga i Cervera, trobarem tres bifurcacions. En la primera girem a l'esquerra, en la segona seguim recte, i en la tercera, passada l'Hostal del Bosc, girem a la dreta en direcció nord-est.
N	370	4,860	Tamariu d'Altet. Seguim el camí deixant a l'esquerra una granja i els horts del Reguer d'Altet.

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
O	540	5,400	Cruïlla d'Altet on coincideixen els senders GR-3 i PR-C 69. Girem a la dreta i abandonem el GR-3 que continua cap a Altet. En aquest cruïlla s'hi troba un pal indicador del PR-C 69 que senyalitza les direccions d'Altet i la Figuerosa.
P	625	6,025	Bifurcació. Continuem recte.
Q	170	6,195	Creuem el Canalet.
R	340	6,535	Carretera L-310. Creuem la carretera seguint pel mateix camí. Passats 60 m es gira a la dreta en direcció sud.
S	555	7,090	Via del ferrocarril Barcelona-Lleida. Atenció: creuarem la via en un pas a nivell sense barrera. Continuem per una pista asfaltada.
T	210	7,300	Bifurcació entre la planta de compostatge i l'abocador. Seguirem recte per la mateixa pista asfaltada i creuarem els plans de l'Ofegat.
U	1.260	8,560	Bifurcació. Deixem la pista asfaltada, que gira cap a l'esquerra, per tal de seguir per un camí de terra en direcció a l'autovia A-2.
V	150	8,710	Autovia A-2. Creuem l'Autovia pel pont i continuem la mateixa pista.
W	530	9,240	Arribem a Tàrraga a través del polígon industrial de Llevant (carrer Llevant). Continuem per aquest carrer.
X	305	9,545	L'itinerari acaba a la rotonda dels Comptes de Barcelona, al costat del cementiri.

Principals valors naturals:

Hàbitats: L'itinerari passa principalment per conreus de secà, dominats pels cereals i els ametllers. Enmig dels conreus apareixen diferents tossals amb timonedes, siscallars i carxars. El Reguer d'Altet ens ofereix un paisatge ben diferent amb canyissars i horts.

Fauna: La major part del recorregut passa per secans. Hi dominen les espècies menys lligades als espais pseudoestèpics. Tot i això, en bona part del recorregut podem observar espècies com el torlit i el gaig blau. Als tossals apareixen altres espècies pròpies d'ambients rocosos, el còlit ros, la cogullada fosca o el llangardaix comú. En tot el recorregut és possible observar algun rapinyaire (arpella, aligot, àguila marcenca, xoriguer), però en temps de migracions en podem veure centenars, especialment milans negres.

Espais i elements d'interès:

• **Tossal de Morlans:** Tossal allargassat amb conreus d'oliveres a la vessant nord, i siscallars i altres herbassars a la vessant sud. Malgrat la seva proximitat a la ciutat s'hi poden observar espècies interessants com la cogullada fosca, el còlit ros i el pardal roquer, així com el llangardaix comú.

• **Tossal del Mor:** Petit tossal de base circular i molt pedregós. Conté una bona representació de siscallars ben estructurats i en bon estat de conservació. Malgrat tot, aquests siscallars són poc espessos, degut al terreny rocós on s'ubiquen. En aquest tossal es poden observar estols d'abellerols, algun exemplar de còlit ros i, amb sort, el botxí. Entre els rèptils destaca la serp blanca.

Tossal de l'Ofegat

- **Canyissar del Reguer d'Altet:** És el canyissar més extens del terme. Ocupa la plana d'inundació associada al Reguer d'Altet. El canyís forma una taca alta i densa que contrasta amb els conreus herbacis del voltant. En aquest canyissar hi cria regularment una parella d'arpelles, ocells rapinyaires que aprofiten els conreus propers per a caçar. També s'hi poden observar petits moixons com el rossinyol o el balquer. Aquest espai és idoni per a la rata d'aigua, així com per a diferents amfibis.
- **Tamariu d'Altet:** Tamariu de mides excepcionals, que arriba als 8 m d'alçada. Presenta dos troncs principals disposats en forma de V.
- **Les Obagues:** Vessant encarada a nord situada entre els plans del camí del Molí i el Pla del Carrenyo. En els sectors més abruptes es conserven retalls de carrascars i timonedes envoltats de conreus de cereals, ametllers i oliveres. És un espai propici per als ocells més forestals com el gaig, el tudó i la merla.
- **Tossal de l'Ofegat:** Tossal de base circular que limita amb la planta de compostatge de l'Urgell i l'abocador. Com apunt històric cal destacar les restes d'origen medieval del Castell d'Ofegat així com les runes de la Masia del Tano situades al peu del tossal. Des del punt de vista natural destaquen les timonedes amb petits siscallars que ocupen el tossal. Les runes del castell i la masia són un curiós refugi per a la fauna i sovint s'hi pot observar el gaig blau, el mussol comú o el llangardaix comú. Al sud s'hi troben conreus abandonats que acullen diferents moixons com la cadenera, el verdum o l'abellerol. En els entorns d'aquest tossal també hi podem observar ocells rapinyaires com el milà negre, especialment durant la primavera i la tardor.

Tossal del Mor

• **Plans de l'Ofegat:** Plana de secà amb una important proporció d'ametllers i oliveres. En aquest espai hi és són abundants el torlit, el picot verd i l'abellerol. Entre els grans mamífers el més fàcil d'observar –a part de l'home– es la guineu.

Itinerari 6: El Cercavins, l'Espina, Molars i Vallmajor

Itinerari en forma de 8, amb inici i final a la ciutat de Tàrraga. Ressegueix els secans de l'extrem sud-oest del municipi. Aquest itinerari ens permet pujar al Tossal Rodó de Vallmajor on podrem gaudir d'unes interessants vistes del sector. L'itinerari no disposa de senyalitzacions.

Només una part de l'itinerari, a la partida de Vallmajor, passa per l'espai de la Xarxa Natura 2000 Secans de Belianes-Preixana.

Descripció del traçat:

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
A	-	0,000	Iniciem l'itinerari a la rotonda de la carretera de Sant Martí de Maldà (LV-201) amb els carrer del Migdia i l'avinguda de l'Onze de Setembre. Agafem el camí de la Torre del Jover, que surt en direcció sud des d'aquesta rotonda.
B	1.150	1,150	Bifurcacions. Continuem recte i deixem els camins secundaris a la dreta.
C	75	1,225	Bifurcació davant una granja. Anem a la dreta, en paral·lel a la granja.
D	135	1,360	Riu Cercavins. Superem el riu Cercavins per un petit pont. Continuem per la mateixa pista.
E	190	1,550	Torre del Jover.
F	360	1,910	Bifurcacions a les proximitats de ls Sèquia Nova. En la primera bifurcació girem a la dreta i en la segona bifurcació situada a 40 m continuem recte en direcció nord-oest.
G	430	2,340	Bifurcacions. Trobem dues bifurcacions seguides amb camins secundaris. Seguim per la mateixa pista principal.
H	450	2,790	Carretera de Sant Martí de Maldà. Seguim la carretera en direcció sud-oest i recorrem uns 200 m.
I	195	2,985	Bifurcació passada un petit tossal allargassat. Deixem la carretera de Sant Martí de Maldà i anem a la dreta per un camí rural.
J	80	3,065	Bifurcació. Anem a l'esquerra cap a ponent.
K	680	3,745	Cruïlla. Girem a l'esquerra en direcció sud.
L	535	4,280	Carretera de Preixana. Travessem la carretera i continuem pel mateix camí principal, deixant altres camins secundaris. Des de la cruïlla de la carretera de Preixana podem agafar una variant per a pujar al Tossal Rodó de Vallmajor, que gaudeix d'impressionants vistes. Per a fer-ho agafarem la carretera en direcció nord-oest i després d'uns 350 m girem a la dreta per un estret camí que enfila cap al cim. Es retorna pel mateix traçat.
M	460	4,740	Carretera de Sant Martí de Maldà. La creuem seguint el mateix camí.
N	570	5,310	Bifurcació un cop passada la Sèquia Nova. Seguim recte pel mateix camí.

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
O	410	5,720	Doble bifurcació. En les dues bifurcacions consecutives girem a la dreta i prenem el camí en direcció oest. Continuem per aquesta pista deixant camins menors a cada costat.
P	885	6,605	Carretera de Sant Martí de Maldà. Creuem la carretera seguint pel mateix camí. Deixem a la nostra esquerra la Mare de Déu dels Molars.
Q	1.000	7,605	Bifurcació. Prenem el camí de la dreta que fa un revolt i segueix en direcció nord.
R	300	7,905	Carretera de Preixana. Girem a la dreta i seguim la carretera en direcció nord-est
S	1.250	9,155	Deixem la carretera i agafem un camí a l'esquerra en direcció nord-oest. Aquest camí de terra l'identificarem perquè té una boca de reg a cada costat.
T	920	10,075	Bifurcació. Girem a la dreta en direcció nord-est.
U	160	10,235	Cruïlla. Girem a la dreta en direcció oest.
V	730	10,965	Cruïlla. Girem a l'esquerra en direcció nord. Continuem per aquesta pista deixant camins secundaris a cada costat.
W	910	11,875	Bifurcació. Girem a la dreta en direcció nord-est.
X	535	12,410	Doble bifurcació. Primer girem a la dreta i al cap de 35 m a l'esquerra en direcció nord-est seguint entre ametllers i nogueres..
Y	540	12,950	Carretera N-IIa. Opcionalment es pot resseguir el Riu d'Ondara fins a la confluència del Cercavins (450 m). Es retorna pel mateix camí. Per tornar a la ciutat de Tàrraga es segueix la carretera N-IIa.
Z	955	13,905	L'itinerari s'acaba a la plaça El·líptica, ja dins la trama urbana de la ciutat.

Principals valors naturals:

Hàbitats: Aquest itinerari ens permet visitar els secans pseudoestèpics de Vallmajor i los Molars. En aquests secans enmig dels els conreus de cereals, oliveres i ametllers hi abunden els siscallars, tant en els erms com en els marges. Entre el sector de l'Espina i el Cercavins, a part dels conreus típics del secà, hi trobarem conreus de vinya. Als entorns del riu d'Ondara i Cercavins hi abunden els canyars, petits canyissars i retalls de boscos de ribera.

Fauna: Les espècies típiques dels sectors estèpics com el sisó, l'esperver cendrós o la calàndria es poden observar als secans de Vallmajor i los Molars. Durant tot el recorregut podem observar altres espècies lligades als sectors de conreu com la perdiu, el torlit, el capsigrany o l'aligot comú. Als entorns del Cercavins i en les infraestructures de reg (Sèquia Nova, canals de distribució,boques de reg...) hi podem trobar altres espècies associades als ambients humits, com la granota verda, els gripaus o bé la serp de collaret.

Espais i elements d'interès:

• **Cercavins:** El Cercavins drena l'altiplà de la Segarra i segueix per la vall de Montornès fins a Verdú, des d'on continua cap al nord-oest fins a trobar-se amb el Riu d'Ondara. A la seva llera apareixen densos canyissars i canyars, amb alguns exemplars d'arbres de ribera.

• **Lledoner de la Torre del Jover:** Lledoner de grans dimensions situat davant mateix de la Torre del Jover. El lledoner és una espècie plantada tradicionalment prop de les masies per tal d'aprofitar les seves branques per a la fabricació de mànecs. Aquest lledoner presenta unes dimensions excepcionals al terme de Tàrraga, on degut a l'aridesa del terreny, rares vegades poden assolir aquestes dimensions.

• **Tossal Rodó de Vallmajor:** Petit tossal de base circular, molt rocós, dominat per timonedes calcícoles. El seu cim sobresurt uns 18 m respecte la plana agrícola que l'envolta. Des del cim s'observa la plana cerealista de Vallmajor i los Morlans. Des d'aquest punt es pot observar en vol algun exemplar d'esperver cendrós.

• **Vallmajor – Molars:** Plana agrícola destinada als conreus de secà o amb reg de reforç. Hi dominen els conreus de cereals i, en menor mesura, els conreus llenyosos amb ametllers i oliveres. Als marges es mantenen petites superfícies amb vegetació natural, da fosca o el torlit.

Plana agrícola de Vallmajor-Molars

• **Serra dels Molars:** Serra que separa els termes de Tàrraga i Verdú, envoltada per conreus. La vegetació està dominada per llistonars, timonedes i, en menor mesura, siscallars. Hi abunden espècies pròpies d'espais rocosos i especialment àrids, com el còlit ros i la cogullada fosca.

• **El Riu d'Ondara:** Tram del Riu d'Ondara amb canyissars i canyars i arbres de ribera aïllats que no arriben a constituir un veritable bosc de ribera. En aquest sector es poden observar caus de la rata d'aigua, així com latrines de teixó, cosa que demostra la seva presència al

sector. Entre les aus destaca la presència hivernal i escassa del blauet, i la diversitat d'espècies nidificants (polla d'aigua, rossinyol bord, trist...).

• **Albereda del Cercavins:** Bosquet de ribera dominat per àlbers. És el bosc de ribera de majors dimensions i hi abunden els ocells forestals com ara el cucut, el papamosques gris, el trist o la mallerenga carbonera. També és un punt on es pot observar l'eriçó clar o la fagina, especialment al capvespre.

ITINERARI 7: Les Garrigues

Itinerari lineal amb inici al Talladell i final a la ciutat de Tàrraga. Aquest recorregut ens permet descobrir els secans existents als contraforts de l'altiplà de la Segarra. En aquest sector els conreus estan estructurats de tal manera que aprofiten els plans, els fondos i les comes. Els espais de carena que delimiten les comes i fondals estan ocupats per retalls de carrascars i timonedes.

Aquest itinerari discorre principalment per camins senyalitzats, tant pel sender de petit rectorregut denominat L'Ondara, Verdú i el Corb com per dos senders locals (1: Camí de Verdú, 2: Volta a les Garrigues).

Bona part del recorregut passa per l'espai de la Xarxa Natura 2000 Granyena. Aquest espai ha estat designat com a ZEPA per a la conservació, entre d'altres, de l'àguila cuabarrada

Descripció del traçat:

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
A	-	0,000	Iniciem l'itinerari al carrer Major del Talladell. Agafem el vial asfaltat que en direcció sud ens porta cap al Riu d'Ondara.
B	195	0,195	Pont sobre el Riu d'Ondara. En travessem seguint pel mateix vial.
C	145	0,340	Bifurcació. Girem a la dreta en direcció Verdú, seguint el vial asfaltat que passa al costat d'un mur de pedra seca. Trobem un pal indicador del sender L'Ondara, Verdú i el Corb.
D	495	0,835	Bifurcació. Agafem el camí de la dreta. Opcionalment podem girar a l'esquerra per a visitar les Pedreres Bujeda, conegudes popularment com a pedreres del Talladell. Retornarem pel mateix camí.
E	410	1,245	Bifurcació. Seguim recte per la mateixa pista.
F	1.030	2,275	Doble bifurcació a tocar l'Era del Badia. En les dues bifurcacions seguim recte en direcció sud-est. En la primera bifurcació trobem un pal indicador del sender local 2, Volta a les Garrigues.
G	720	2,995	Cruïlla. 25 metres abans de la cruïlla trobarem 2 pals indicadors del sender L'Ondara, Verdú i el Corb i del sender local 2, indicant la Torre de la Maresca. A la cruïlla seguirem recte.
H	65	3,060	Bifurcació. Agafem el camí de la dreta.
I	775	3,835	Bifurcació. Prenem el camí de la dreta en direcció sud-est. Trobarem 2 pals indicadors del sender L'Ondara, Verdú i el Corb i del sender local 2.
J	375	4,210	Cruïlla situada entre camps d'ametllers i oliveres. Trobarem un pal indicador del sender L'Ondara, Verdú i el Corb. Agafem el camí de la dreta en direcció a Verdú.
K	615	4,825	Mare de Déu del Camí. Seguirem recte.
L	1.090	5,915	Bifurcació situada al costat d'una curiosa barraca de pedra. Girem a la dreta en direcció nord.

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
M	495	6,410	Bifurcació. Girem a l'esquerra en direcció nord-oest. Trobem un pal indicador del sender local 2.
N	1.210	7,620	Bifurcació. Girem a la dreta seguint la pista principal. Trobem un pal indicador del sender local 2.
O	75	7,695	Bifurcació. Trobem un pal indicador dels senders locals 1 i 2. Agafem el camí de la dreta seguint la direcció del sender local 1.
P	495	8,190	Cruïlla. Anem recte seguint la direcció del pal indicador del sender local 1.
Q	520	8,710	Bifurcació. Seguim recte. Opcionalment podem girar a l'esquerra per visitar el Tossal del Purgatori, tornant pel mateix camí.
R	45	8,755	Bifurcació del Fondo de Cames. Girem a l'esquerra seguint la direcció del pal indicador del sender local 1. Opcionalment podem girar a la dreta per visitar el Pla de la Calafa. Es torna pel mateix camí.
S	635	9,390	Bifurcació al Pla de Sant Pere. Trobem un pal indicador dels senders locals 1 i 2. Anem recte seguint el sentit dels senders locals 1 i 2.
T	200	9,590	Bifurcació de la Granja del Fonoll. Girem a l'esquerra seguint la pista principal.
U	920	10,510	Cruïlla. Seguim recte pel camí principal en direcció a la ciutat de Tàrraga.
V	100	10,610	L'itinerari s'acaba a l'avinguda de la Ronda, a prop del Parc Esportiu del Reguer, ja dins la trama urbana de la ciutat de Tàrraga.

Principals valors naturals:

Hàbitats: L'itinerari passa principalment per conreus de secà, dominats per cereals, ametllers i oliveres. En els sectors més abruptes que envolten la Coma del Porcell hi són abundants els carrascars i les timonedes. El topònim les Garrigues prové del garric, un arbust similar a la carrasca, abundant en aquest sector. Al principi i al final del recorregut passarem prop del Riu d'Ondara on podrem veure petits canyissars i bosquets de ribera.

Fauna: Pràcticament tot el recorregut discorre per secans. L'orografia i les condicions climatològiques més favorables típiques de l'altiplà de la Segarra impossibiliten l'existència d'espècies de tendència estèpica. Aquestes condicions afavoreixen la presència de grans rapinyaires. Fora de l'època de nidificació és relativament fàcil observar exemplars d'àguila cuabarrada, especialment durant la dispersió juvenil i l'hivernada. A l'època de nidificació (primavera i estiu) hi podrem observar altres grans rapinyaires com l'àguila marcenca.

Espais i elements d'interès:

• **Riu d'Ondara:** En aquest tram la llera de l'Ondara queda recoberta per densos canyissars. Al voltant s'hi han establert horts, aprofitant la humitat que ofereix el riu. En els canyissars densos es pot observar algun moixó com la cuereta blanca, el balquer o la boscarla de canyar.

• **Pedreres Bujeda:** Aquestes pedreres, juntament amb les Pedreres Fàbregas (situades a l'oest del Talladell), constitueixen l'anomenat jaciment del Talladell. Enmig de la pedra cal-

cària que s'extreia d'aquestes pedreres s'han trobat abundants restes fòssils de mamífers (carnívors, marsupials, rosegadors...), de rèptils (cocodrils, tortugues...) i de mol·luscs, així com de fulles. Actualment aquests fòssils es troben en diferents col·leccions dels principals museus geològics de Catalunya i d'Europa. El registre fòssil obtingut en aquestes pedreres ha permès estudiar els processos sedimentaris del sistema lacustre de l'Urgell fa 33 milions d'anys.

Detall de la Pedrera Bujeda

- **Carrascars de la Coma del Porcell i la Coma de l'Espígol:** Als sectors de carena que delimiten ambdues comes s'hi desenvolupen carrascars madurs, poc alterats per l'acció antròpica. En aquests carrascars hi conviuen tant l'alzina com la carrasca. Aquestes masses forestals són importants per a la conservació de grans rapinyaires. Fora de l'època de nidificació és fàcil observar-hi exemplars d'àliga cuabarrada.

- **Pins de la Maresca:** Petita agrupació de pi blanc situada al sud de la Coma del Porcell, a tocar amb la Torre de la Maresca. Els pins presenten una alçada de gairebé 20 m, amb tronc sense brancatge a la meitat inferior. Aquests pins són un bon espai per a la reproducció de diferents espècies de moixons.

- **Tossal del Purgatori:** Tossal rocós alterat degut a l'existència d'una antiga bòbila i l'existència d'antics abocaments de residus. En els sectors més rocósos s'hi desenvolupen timonedes mentre que el sector nord està ocupat per erms on hi abunda el siscall.

Pins de la Maresca

• **Pla de la Calafa:** Petit altiplà que s'eleva enmig de la plana agrícola, amb marges inclinats recoberts per timonedes, petits poblaments d'esparg i retalls de carrascars. Al cim existeixen conreus arbrats d'oliveres i ametllers. Entre les espècies presents destaca el còlit ros, el pardal roquer, la tallareta cuallarga i la serp blanca.

ITINERARI 8: itineraris urbans a tàrrega. Parc de Sant Eloi i riba urbana del Riu d'Ondara

Aquest itinerari urbà presenta 2 trams diferenciats: el parc de Sant Eloi i la riba urbana del Riu d'Ondara. Aquests 2 espais conformen el pulmó verd de la ciutat.

El parc de Sant Eloi fou creat a principis del segle XX per convertir-se en el gran parc de la ciutat. Avui en dia, les pinedes existents al parc constitueixen les majors zones arbrades del municipi. En aquest parc, molt utilitzat com a zona de lleure i esbarjo, també hi conviuen espècies animals que no trobem enlloc més del municipi, com ara l'esquirol.

El parc del Reguer, situat entorn de la riba urbana del Riu d'Ondara, és més petit en quan a superfície però, per contra, permet l'existència d'espècies associades als ambients humits.

Ambdós espais permeten gaudir de la naturalesa enmig de la ciutat.

Descripció del traçat:

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
PARC DE SANT ELOI			
A	-	0,000	Iniciem l'itinerari al punt d'accés situat al carrer Segle XX, Entrem al parc de Sant Eloi per la pujada de la font del Congrés.
B	130	0,130	Font del Congrés. Seguim per un corriol que marxa cap a la dreta.
C	230	0,360	Passeig Simó Canet. Enfilem aquesta ampla avinguda cap al cim del tossal.
D	110	0,470	Accedim a la plaça de les Alzines.
E	85	0,555	Plaça de l'Estanyol. Avancem cap a l'ermita de Sant Eloi.
F	60	0,615	Torrasses de darrere l'ermita de Sant Eloi. Retornem cap a la plaça de les Alzines.
G	140	0,755	Corriol de les pistes esportives.
H	95	0,850	Plaça dels Dipòsits. Girem a l'esquerra en direcció nord-oest i passem enmig de les pistes esportives.
I	245	1,095	Corral de les aus. Girem a la dreta seguint el vial del costat nord.
J	200	1,295	Mirador panoràmic. Continuem avançant cap a ponent.
K	230	1,525	Cruïlla. Agafem el camí de la dreta passant a tocar de les terrasses amb ametllers i oliveres. Arribem al final del parc i retornem pel camí del costat sud.
L	485	2,010	Plantació de pins. Seguim pel corriol que travessa la plantació de pi blanc.
M	430	2,440	Font de la Granota.
B	100	2,540	Retornem a la font del Congrés. En aquest punt es tanca la ruta circular. Baixem per la pujada de la font del Congrés fins al punt d'inici.

Codi	Distància (m)	Punt quilomètric (Km)	Instruccions de direcció
TRAM URBÀ DEL RIU D'ONDARA			
N	-	0,000	Cruïlla dels carrers Joan Maragall i Migdia, al costat del pont de l'Ondara. Comencem el recorregut en direcció sud-oest, vorejant la llera del riu.
O	300	0,300	Passarel·la de vianants. Continuem pel carrer Migdia.
P	270	0,570	Pont de l'Ondara. Una vegada passat el pont girem a l'esquerra, seguint el sender que voreja el riu per la riba sud.
Q	315	0,885	Passarel·la de vianants. La creuem per sota i seguim a tocar de la llera.
R	300	1,185	Pont de l'Ondara. Creuem el pont per sota a tocar de la llera.
S	420	1,605	Darrere el poliesportiu. Final de l'itinerari.

Principals valors naturals:

Hàbitats: Els dos trams de l'itinerari discorren per dins la ciutat de Tàrraga. Ambdós espais s'inclouen dins l'hàbitat grans parcs i jardins, que es diferencia del format per la trama urbana, definit com a àrees urbanes i industrials. Per tant, aquest hàbitat el podem considerar seminatural comparable a les zones de conreu.

Fauna: La fauna present a la ciutat és la més adaptada a la convivència amb l'espècie humana. Algunes de les espècies són exclusives de zones més humanitzades, com ara les orenetes vulgars i cuablanques. Altres espècies són tolerants a la presència humana però també poden viure en espais menys transformats per l'acció humana. Entre aquestes espècies podem destacar el conill i la cigonya. Per tant, en aquests itineraris podrem observar la fauna urbana i altres sorpreses situades a la perifèria de la ciutat.

Espais i elements d'interès:

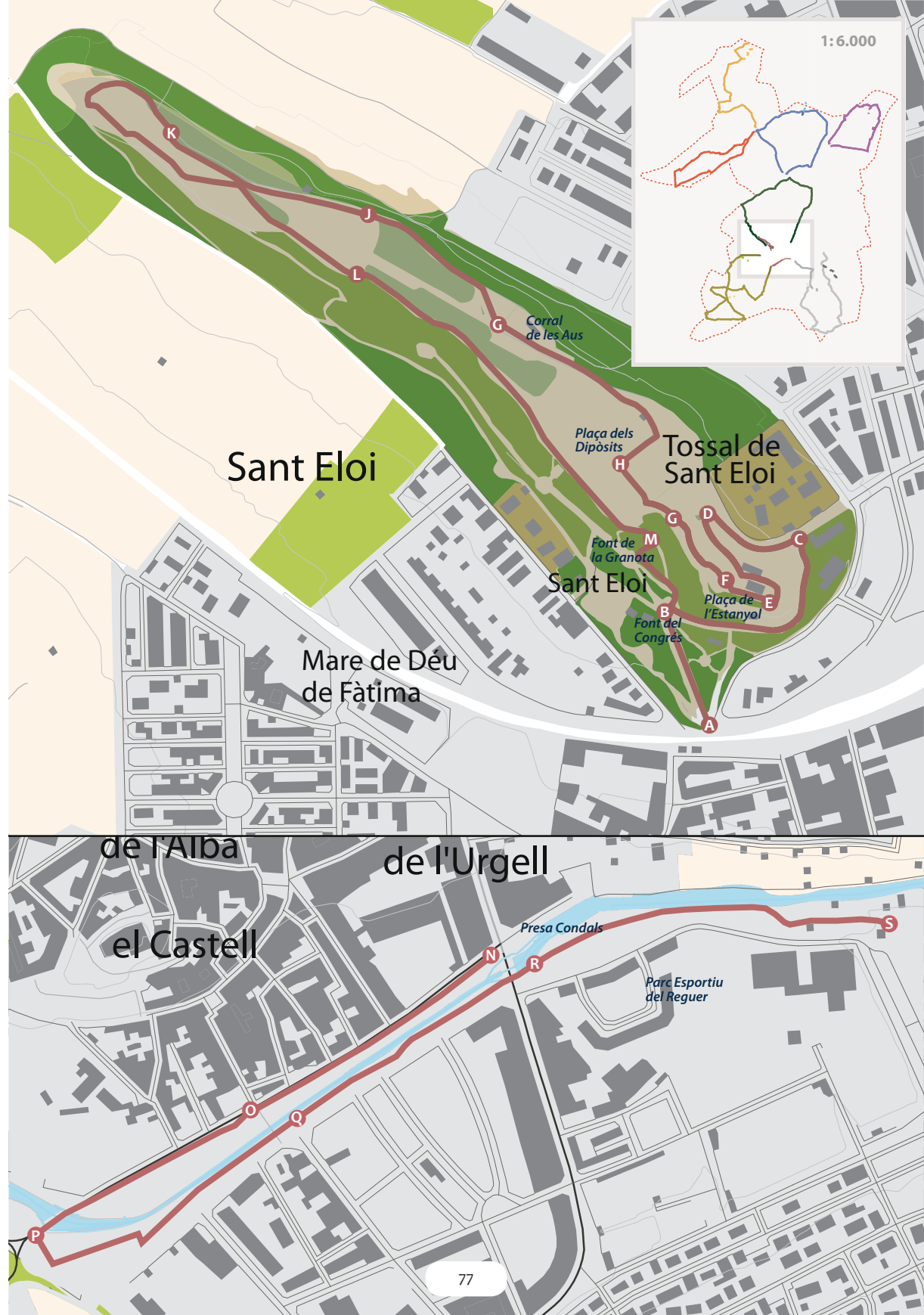
PARC DE SANT ELOI:

• **Pujada de la Font del Congrés:** En els xiprers situats a banda i banda de l'avinguda és fàcil observar-hi diferents moixons com el gafarró, el verdum i la cadenera.

• **Vegetació autòctona del sector sud:** En aquest tram trobem pins blancs, alzines, carrasques, boix, ginesta, espígol..., en definitiva un bon exemple de vegetació mediterrània. Entre la fauna destaquen les aus, sent comuns la tórtora turca, el tudó, el rossinyol i el pit-roig.

• **Plaça de l'Estanyol:** En la bassa destaca la vegetació aquàtica ornamental, principalment els nenúfars. Dins la bassa els carpins vermells eviten la proliferació de mosquits, ja que s'alimenten de les seves larves. En aquesta plaça també destaca la presència d'un gran àlber i d'una figuera.

• **Torrasses:** Ens ofereixen una vista panoràmica de la ciutat de Tàrraga. Tot l'any podrem observar coloms, estornells, pardals i muricecs. A l'estiu podrem observar centenars d'orenetes vulgars, orenetes cuablanques, *falcilles* i algun exemplar de cigonya.

• **Corral de les aus:** Tancat amb ocells de granja on hi trobem ànecs, oques, gallines, paons... En les capçades dels pins hi podem observar espècies silvestres com el tudó i la tórtora turca.

• **Mirador panoràmic nord:** Des d'aquest punt podem observar una impressionant panoràmica cap al nord. En aquest punt podem observar els diferents tossals situats al nord de la ciutat, la Serra d'Almenara, el Montsec, la Serra d'Aubenç i la Serra de Port del Compte. També s'observen les terrasses amb ametllers i oliveres situades a la falda nord del Tossal de Sant Eloi.

• **Mirador panoràmic sud:** Cap al sud-oest podrem observar els alfalsars situats al voltant de la depuradora de Tàrraga. Aquests alfalsars són aprofitats pels sisons una vegada segats els cereals. A l'horitzó s'observen les serres del Montsant i de Prades.

• **Plantacions de pi blanc:** El pi blanc és l'arbre més abundant del Tossal de Sant Eloi, encara que també podem trobar-hi algun pi pinyer. En aquestes pinedes es poden observar diferents ocells com el tudó, la mallerenga carbonera i el gafarró. En les plantacions més velles és fàcil observar pinyes rossegades pels esquiroles. Veure els esquiroles és difícil, però no impossible!

• **Font de la Granota:** Forma una petita bassa amb vegetació aquàtica autòctona on domina la balca o boga. Com el seu nom indica, en aquesta bassa s'hi poden observar exemplars de granota verda.

RIBA URBANA DEL RIU D'ONDARA:

• **Tram entre el pont del carrer Joan Maragall i la passera del carrer Sant Agustí:** En aquest tram el riu manté una estreta llera recoberta de vegetació aquàtica, especialment amb canyissos i bogues.

• **Tram entre la passera del carrer Sant Agustí i el pont del carrer Migdia:** En aquest sector el Riu d'Ondara discorre per una llera artificialitzada amb calaix de formigó. Al voltant de la llera hi trobem unes extensions de gespes que aprofiten diferents moixons per a alimentar-se. Un dels moixons més abundants i vistosos és la cuereta blanca.

• **Presa Condals:** L'existència de la presa permet una major superfície inundada i una major profunditat de la làmina d'aigua. Als entorns de la presa hi abunden els ànecs (collverd, xibec, morell cap-roig), les polles d'aigua i les carpes, peixos d'origen asiàtic molt tolerants a la contaminació de les aigües.

• **Tram situat darrera el parc esportiu del Reguer:** A l'est de la Presa Condals el riu es manté en un estat més salvatge. En aquest tram la llera es veu ocupada per canyars i bardisses. Darrera els canyars encara es conserven zones d'horta. En aquest espai es poden observar diferents moixons com el rossinyol bord o la merla. Així mateix, s'hi pot veure el niu de cigonyes construït dalt d'una antena, a l'edifici de Telefónica.

Parc de Sant Eloi